

**ΠΛΕΙΟΝΕΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΤΕΣ
ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ
(ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ)**

Κωνσταντίνος Α. Παναγόπουλος
Καθηγητής του Αστικού Δικαίου - Νομική Σχολή ΔΠΘ

1. Τέθηκαν υπόψη μου

α. Η απόφαση 4173/2014 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών που έθεσε υπό πλήρη στερητική συμπαράσταση τον Α διορίζοντας συμπαραστάτρια εκ των τέκνων του την Β.

β. Η απόφαση 1587/2016 του ιδίου ως άνω δικαστηρίου που, κατόπιν τριτανακοπής άλλων τέκνων του ανωτέρω, ανέτρεψε την προηγούμενη και, θέτοντας αυτόν εκ νέου υπό πλήρη στερητική συμπαράσταση, διόρισε δικαστικό συμπαραστάτη εκ των τέκνων του τον Γ.

γ. Η από 23-11-2018 αίτηση τριών μελών του Εποπτικού Συμβουλίου της ως άνω συμπαράστασης, φερόμενη οίκοθεν υπό του κ. Εισγγελέως Πρωτοδικών προς συζήτηση την 10-01-2019, για αντικατάσταση του αναφερθέντος δικαστικού συμπαραστάτη από δύο άλλους, ήτοι από τον Δ (επίσης τέκνο του συμπαραστατούμενου) με πλήρεις αρμοδιότητες και από την Ε, νοσηλεύτρια, με μόνη αρμοδιότητα την ιατρική φροντίδα του συμπαραστατούμενου,

2. Σύντομο ιστορικό

α. Ο Α τέθηκε σε καθεστώς πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασης με την απόφαση 4173/2014 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, με την οποία διορίστηκε τότε δικαστική συμπαραστάτρια η κόρη του συμπαραστατούμενου Β, μέλη δε του τριμελούς Εποπτικού Συμβουλίου δύο εκ των λοιπών τέκνων αυτού και ο σύζυγος της δικαστικής συμπαραστάτριας. Εν συνεχεία η ανωτέρω απόφαση ανατράπηκε με την απόφαση 1587/2016 του ιδίου ως άνω δικαστηρίου, κατόπιν τριτανακοπής που άσκησαν τα άλλα δύο τέκνα του συμπαραστατούμενου, που δεν είχαν κληθεί στη συζήτηση της αρχικής αιτήσεως. Με την απόφαση αυτή, η οποία ισχύει και σήμερα, ο Α τέθηκε σε καθεστώς πλήρους στερητικής δικαστικής

συμπαραστάσεως εκ νέου, διορίσθηκε δε ως δικαστικός συμπαραστάτης ο γιος αυτού Γ και ως μέλη του τετραμελούς εποπτικού συμβουλίου τα υπόλοιπα 4 τέκνα του συμπαραστατούμενου.

β. Κατά την άποψη του Εποπτικού Συμβουλίου, όμως, ο νέος δικαστικός συμπαραστάτης Γ ασκεί πλημμελώς τα καθήκοντά του τόσο ως προς την επιμέλεια όσο και ως προς τη διοίκηση της περιουσίας του συμπαραστατούμενου, ιδίως δε του καταλογίζεται από το Εποπτικό Συμβούλιο σοβαρής έκτασης και βαθμού κακοδιαχείριση, από την οποία γεννώνται βαριές (κακουργηματικού χαρακτήρα) ποινικές ευθύνες του, εν όψει δε αυτών ζητείται από το Εποπτικό Συμβούλιο, κατ' άρθρο 1651 ΑΚ, η αντικατάσταση του Γ από τον αδελφό του Δ.

γ. Εντούτοις, λαμβάνοντας υπ' όψη ότι ο Δ βρίσκεται μεν στην Αθήνα αρκετές ημέρες κάθε μήνα, αλλά είναι μόνιμος κάτοικος εξωτερικού, το Εποπτικό Συμβούλιο θεώρησε επιβεβλημένο να ζητηθεί επιπλέον, κατ' άρθρο 1594 ΑΚ, ο διορισμός και ενός δεύτερου συμπαραστάτη μόνιμου κάτοικου Αθηνών και οικείου στον συμπαραστατούμενο, με πλήρη γνώση του ιατρικού ιστορικού και των αναγκών περίθαλψης αυτού, για να ασκεί τα καθήκοντα που αφορούν στην ιατρική φροντίδα του συμπαραστατουμένου.

δ. Το πρόσωπο που επιλέγεται από τους αιτούντες και είναι πρόθυμο να αναλάβει το έργο αυτό είναι μια πεπειραμένη νοσηλεύτρια με μακρά υπηρεσία από του έτους 2003 και εξής σε νοσοκομεία και κλινικές, πρόσωπο μάλιστα οικείο στον συμπαραστατούμενο και με πλήρη γνώση των ιατρικών αναγκών του, καθ' όσον παρείχε προς αυτόν με επιτυχία τις υπηρεσίες της ως νοσηλεύτρια, κατά το χρονικό διάστημα που άσκησε καθήκοντα δικαστικής συμπαραστάτριας η Β.

3. Ερώτημα

Δεδομένου ότι

δεν φαίνεται (όπως προέκυψε από σχετική έρευνα) να υπάρχει προηγούμενο στην νομολογία ή να έχει αντιμετωπιστεί από τη θεωρία το συνδυαστικό σχήμα συμπαραστατών το οποίο ζητείται από το Δικαστήριο εν προκειμένω, δηλαδή το σχήμα που περιλαμβάνει:

- έναν συμπαραστάτη κάτοικο αλλοδαπής, διαμένοντα μηνιαίως ορισμένες ημέρες στην Αθήνα, με πλήρεις εξουσίες τόσο στη «διοίκηση – διαχείριση» της περιουσίας, όσο και στην επιμέλεια του προσώπου του συμπαραστατούμενου, με το κύριο βάρος στα διαχειριστικά καθήκοντα
- και δεύτερο συμπαραστάτη επιφορτισμένο με ένα μόνο τομέα καθηκόντων από αυτά που περιλαμβάνει η «επιμέλεια» του συμπαραστατούμενου και συγκεκριμένα των καθηκόντων ιατρικής του φροντίδας,

ζητήθηκε η επιστημονική μου γνώμη

αν από την ερμηνεία του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου που ρυθμίζει τη δικαστική συμπάρσταση και ειδικότερα από τις διατάξεις που διέπουν τον ορισμό και τα καθήκοντα του δικαστικού συμπαραστάτη, προκύπτει αντένδειξη – εμπόδιο στο διορισμό δύο συμπαραστατών με κατανομή αρμοδιοτήτων κατά τον προαναφερθέντα τρόπο και όπως αναλυτικότερα εκτίθεται στην αίτηση προς το Δικαστήριο.

4. Απάντηση

A. Το νομοθετικό καθεστώς

α. Το άρθρο 1682 ΑΚ ορίζει στο πρώτο εδάφιο ότι *«Σε κάθε περίπτωση στερητικής δικαστικής συμπάρστασης έχουν, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει διαφορετικά, ανάλογη εφαρμογή οι διατάξεις για την επιτροπεία ανηλίκων»*.

β. Περαιτέρω, κατά το πρώτο εδάφιο του άρθρου 1594 ΑΚ *«Το δικαστήριο διορίζει για τον ανήλικο έναν επίτροπο, εκτός αν ιδιαίτεροι λόγοι που αναφέρονται στο συμφέρον του ανηλίκου επιβάλλουν το διορισμό περισσότερων (συνεπίτροποι)»*. Κατά δε το άρθρο 1604 ΑΚ *«Όταν το δικαστήριο έχει διορίσει για το ίδιο πρόσωπο περισσότερους επίτροπους, αυτοί, αν δεν ορίστηκε διαφορετικά, ασκούν τις αρμοδιότητές τους από κοινού»*.

γ. Το προϊσχύσαν άρθρο 1698 ΑΚ προέβλεπε (σε χρόνο που στη θέση της τωρινής συμπάρστασης υπήρχε ο θεσμός της δικαστικής απαγόρευσης) ότι *«Οι*

διατάξεις για την επιτροπεία ανηλίκων εφαρμόζονται και στην επιτροπεία απαγορευμένων σε όσες περιπτώσεις δεν ορίζεται διαφορετικά».

δ. Ενώ λοιπόν υπό το προϊσχύσαν δίκαιο με τον παραπεμπτικό κανόνα του άρθρου 1698 ΑΚ ο νομοθέτης είχε επιλέξει την *ευθεία* εφαρμογή στην δικαστική απαγόρευση των διατάξεων για την επιτροπεία (με μόνη την επιφύλαξη της τυχόν διαφορετικής ρυθμίσεως κατά περίπτωση), το σήμερα ισχύον δίκαιο προβλέπει την *ανάλογη* εφαρμογή αυτών των διατάξεων στη στερητική δικαστική συμπαράσταση (θεσμό αντίστοιχο της, κατά το παρελθόν, δικαστικής απαγόρευσης) με την ίδια, βέβαια, επιφύλαξη της μη διαφορετικής ρύθμισης κατά περίπτωση. Η διαφορά, σε πρακτικό επίπεδο, έγκειται στο ότι δεν εφαρμόζονται άνευ ετέρου ούτε πάντα¹ ως έχουν οι διατάξεις της επιτροπείας στη στερητική δικαστική συμπαράσταση, καθώς αποκλείεται αφενός η εφαρμογή τους στις περιπτώσεις που η τελολογική ερμηνεία ή και η φύση του πράγματος τους καθιστούν ασυμβίβαστους με το σκοπό (την αποστολή - λειτουργία) της συμπαράστασης και αφετέρου, όταν η εφαρμογή τους δεν εμποδίζεται από τα ανωτέρω, χωρεί πάντως με τον «κατάλληλο»² τρόπο, δηλαδή αφού *προσαρμοστούν* στη συγκεκριμένη περίπτωση.

ε. Εν προκειμένω, συνεπώς, για να δοθεί απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα, επιβάλλεται προηγουμένως η διερεύνηση τυχόν συνδρομής ασυμβίβαστου στην εφαρμογή εδώ των άρθρων 1594 & 1604 ΑΚ και, επί ανυπαρξίας ασυμβίβαστου, η ανίχνευση του κατάλληλου για την εξεταζόμενη περίπτωση τρόπου εφαρμογής τους (τυχόν ανάγκης δηλαδή ερμηνευτικής προσαρμογής αυτών), πράγμα που επιχειρείται στη συνέχεια.

B. Η νομική θέση δικαστικού συμπαραστάτη - συμπαραστατουμένου αφενός και επιτρόπου – ανηλίκου αφετέρου, ως προς τη διοίκηση της περιουσίας

α. Κάθε φυσικό πρόσωπο έχει ικανότητα δικαίου³

¹ Έτσι Γεωργιάδης/Σταθόπουλος, ΕρμΑΚ 2^η έκδοση 2003 Τόμος VIII, άρθρο 1682 παρ. Ι 2 σελ. 970-971 αρ. 2 επ.

² Supra, σελ. 970 αρ. 2.

³ ΑΚ 34 – 36. Ο επιβαλλόμενος από τη διάταξη του άρθρου 2.1 Σ «σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου επιτάσσουν να αντιμετωπίζεται κάθε άνθρωπος αποκλειστικώς ως υποκείμενο (όχι ως αντικείμενο) δικαίου» (Φ. Δωρής, Εισαγωγή στο αστικό δίκαιο 1991 τ. Β1 σελ. 13 παρ. 5 Ι 1).

- πλήρη μεν, υπό την έννοια ότι μπορεί να είναι φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, από και διά της γεννήσεώς του,
- περιορισμένη δε (ως φορέας μόνο δικαιωμάτων, κατ' αρχήν⁴) ήδη από την κυοφορία του.

β. Αντιθέτως, *δικαιοπρακτική* ικανότητα πλήρη (με την έννοια της δυνατότητας αυτοδεσμεύσεως με έγκυρη δικαιοπρακτική δήλωση βουλήσεως) δεν απονέμει το δίκαιο σε κάθε φυσικό πρόσωπο, αλλά μόνο στους:

- *ενήλικους*⁵ (δηλαδή με συμπληρωμένο το 18 έτος της ηλικίας τους)
- που δεν τελούν σε καθεστώς *στερητικής δικαστικής συμπαράστασεως*⁶ και
- κατά τη στιγμή της δηλώσεως της βουλήσεώς τους έχουν συνείδηση των πράξεών τους και δεν βρίσκονται σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που να περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της βουλήσεώς τους⁷.

Η έλλειψη δικαιοπρακτικής ικανότητας δεν σημαίνει βέβαια ότι δεν συνάπτονται δικαιοπραξίες που αφορούν τους δικαιοπρακτικά ανίκανους, αλλά απλώς ότι αυτοί συνάπτουν δικαιοπραξίες δια των νομίμων αντιπροσώπων τους⁸ (και όχι αυτοπροσώπως).

Δεν νοείται δηλαδή νόμιμη αποστέρηση της δικαιοπρακτικής ικανότητας του προσώπου, δίχως παράλληλα την *εξασφάλιση της απρόσκοπτης δυνατότητας συνάψεως δικαιοπραξιών για τον ανίκανο* από το νόμιμο αντιπρόσωπό του, διότι

⁴ Ερμηνευτικά γίνεται δεκτό ότι, κατ' εξαίρεση, η ικανότητα δικαίου του εμβρύου αναφέρεται και σε όσες υποχρεώσεις είναι συναφείς προς το δικαίωμα που αποκτά (*A. Γαζής*, Γενικά αρχαί του αστικού δικαίου 1973 τ. Β1 παρ. V2. *I. Καρακατσάνης*, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ 36 IV αριθ. 5. *I. Καρακώστας*, ΑΚ 36 σελ. 259 παρ. 4 αρ. 399. *I. Σόντης*, ΕρμΑΚ 36 αρ. 6. *Αικ. Φουντεδάκη*, ΣΕΑΚ 36 Γ-Ι σελ. 11 αρ. 11) ιδίως όταν αυτό συνάγεται από άλλη, ειδική διάταξη, όπως λόγου χάρη το άρθρο 1711 εδ. α' κατά το οποίο το κυοφορούμενο μπορεί να γίνει κληρονόμος, οπότε αναγκαίως αποκτά και υποχρεώσεις της κληρονομίας (*II. Φίλιος*, Γενικές αρχές 4^η εκδ. σελ. 30 παρ. 13 Β), ως προς τις οποίες εν τούτοις σημειωτέον ότι περιορίζεται η ικανότητα δικαίου κάθε ανηλίκου (και του εμβρύου) με την *ex lege* παροχή σ' αυτό του ευεργετήματος της απογραφής. (Ότι το ευεργέτημα αυτό αφορά την ικανότητα δικαίου, συνιστώντας ευμενή για τον φορέα της περιορισμό αυτής, *K. Παναγόπουλος*, Ατελής ικανότητα δικαίου μορφωμάτων δίχως νομική προσωπικότητα, σε ΕφαρμΑστΔ 2015 σελ. 690).

⁵ ΑΚ 127.

⁶ ΑΚ 1676 περίπτωση 1.

⁷ Πρβλ. ΑΚ 131.1.

⁸ Σχετικώς πρβλ. και *I. Σπυριδάκη*, Η μεταρρύθμιση του οικογενειακού δικαίου 1997 σελ. 172 – 173.

διαφορετικά θα επρόκειτο κατ' ουσία για *capitis deminutio*⁹, πράγμα ασύμβατο με τον σύγχρονο νομικό πολιτισμό και αντίθετο προς την Συνταγματικά κατοχυρωμένη στη χώρα μας προστασία της ανθρώπινης αξίας (άρθρο 2.1 Σ).

γ. Στην περίπτωση λοιπόν αποστερήσεως της δικαιοπρακτικής ικανότητας προσώπου για το λόγο ότι τελεί υπό καθεστώς στερητικής συμπαράστασεως, η έννομη τάξη εξασφαλίζει τη δυνατότητα συνάψεως δικαιοπραξιών για τον συμπαραστατούμενο με τον διορισμό του δικαστικού συμπαραστάτη¹⁰, επέχοντος θέση νομίμου αντιπροσώπου¹¹, ακριβώς όπως συμβαίνει στην άλλη περίπτωση προσώπου στερούμενου δικαιοπρακτικής ικανότητας, ήτοι του ανηλίκου, που συναλλάσσεται δια του νόμιμου εκπροσώπου του (γονέως ή επιτρόπου).

δ. Αυτή η πτυχή της ιδιότητας του δικαστικού συμπαραστάτη, ως επέχοντος δηλαδή θέση νομίμου εκπροσώπου του συμπαραστατουμένου, όχι απλώς ομοιάζει, αλλά ταυτίζεται πλήρως προς αυτήν του επιτρόπου (βλ. ΑΚ 1603), αμφοτέρων δε εμφανίζει αποχρώσα ομοιότητα με την νομική θέση των ασκούντων τη γονική μέριμνα (ΑΚ 1510) ως νόμιμων εκπροσώπων του ανηλίκου και συνεπώς επιτρέπει την απρόσκοπτη εφαρμογή στη στερητική συμπαράσταση των διατάξεων της επιτροπείας που αφορούν τα διαχειριστικά καθήκοντα αμφοτέρων, επιτρόπου ή δικαστικού συμπαραστάτη, ως νόμιμων εκπροσώπων ανικάνων προς δικαιοπραξία (ανηλίκου ή, αντίστοιχα, τελούντος υπό στερητική συμπαράσταση).

ε. Συγκεκριμένα, ενόψει των ανωτέρω, τυγχάνει ανάλογης εφαρμογής και στη δικαστική συμπαράσταση η πρόβλεψη στις διατάξεις της επιτροπείας (ΑΚ 1594) περί δυνατότητας διορισμού περισσότερων του ενός επιτρόπων¹² όταν αυτό επιβάλλουν «ιδιαίτεροι λόγοι που αφορούν στο συμφέρον» του ανηλίκου (εδώ,

⁹ Πρβλ. σχετικώς και *Κουτσοράδη*, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλου, ΑΚ Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρθρα 1666-1688 αρ. 13 σελ. 842 προς 843.

¹⁰ Εντούτοις, για τις μη δεκτικές αντιπροσωπεύσεως δικαιοπραξίες (τέλεση γάμου, συναίνεση σε υιοθεσία, εκούσια αναγνώριση τέκνου, σύνταξη ή ανάκληση διαθήκης, ιδιότητα μέλους σωματείου κλπ), φαίνεται επί στερητικής συμπαράστασεως αναπόφευκτος ο «νομικός ακρωτηριασμός» του προσώπου (*Κουτσοράδης*, Η προληπτική ίδια αστική προστασία εκ μέρους των ηλικιωμένων και των πασχόντων ενηλίκων, σε ΕΛΔ 2013 σελ. 637), συνακόλουθα δε ανέφικτη σε σχέση με τη δικαιοπρακτική ικανότητα η πλήρης ικανοποίηση της προβλέψεως για ισότητα ανάμεσα σε υγιείς και αναπήρους στην διεθνή σύμβαση του ΟΗΕ που κυρώθηκε στη χώρα μας με το ν. 4074/2012.

¹¹ *Ι. Δεληγιάννης*, Η δικαστική συμπαράσταση 1997 σελ. 42 και 80. *Γ. Δασκαρόλης*, Παραδόσεις οικογενειακού δικαίου 2001 σελ. 730 & 751.

¹² *Κακατσάκης* σε Απ. Γεωργιάδη, ΣΕΑΚ τ. II σελ. 1111 άρθρο 1682 αρ. 8. Γεωργιάδης/Σταθόπουλος, ΕρμΑΚ 2^η έκδ. 2003 άρθρο 1682 σελ. 972 αρ. 6.

συμπαραστατούμενου). Ειδικότερα, έχει και στη δικαστική συμπαράσταση τη θέση της η πειστική επισήμανση, ότι επιτρέπει (αν δεν επιβάλλει) τη *διάσπαση της διαχείρισης από την επιμέλεια, και την ανάθεση εκάτερας σε άλλον επίτροπο (εδώ συμπαραστάτη)* το ιδιαίτερα σημαντικό μέγεθος και η πολυπλοκότητα της περιουσίας του ανηλίκου¹³ (ή συμπαραστατούμενου) σε συνδυασμό -θα μπορούσε κανείς να προσθέσει- και με την επιβαρυνόμενη κατάσταση της υγείας (σωματικής ή και πνευματικής) του συμπαραστατούμενου, ώστε αμφότερες οι ιδιαιτερότητες (μεγάλη περιουσία και ιδιαίτερα επιβαρυνόμενη υγεία) να υπαγορεύουν το διορισμού άλλου επιτρόπου (ή συμπαραστάτη) για εκάτερη ενασχόληση. Η εν γένει εκπροσώπηση και διοίκηση της περιουσίας του συμπαραστατούμενου, ιδίως στην περίπτωση (όπως εν προκειμένω) που περιλαμβάνει επιχειρήσεις με εγκατάσταση ή και δραστηριότητα διεθνή, δύναται βεβαίως να ανατεθεί σε πρόσωπο που δεν είναι μόνιμος κάτοικος του τόπου διαμονής του συμπαραστατούμενου, πολύ δε περισσότερο αν αυτό το πρόσωπο ευρίσκεται τακτικά στον συγκεκριμένο τόπο για ορισμένες ημέρες κάθε μήνα, αφού είναι μάλλον αυτονόητο ότι κρίσιμος για την οικονομική διαχείριση τέτοιων επιχειρήσεων ούτως ή άλλως δεν μπορεί να είναι ο τόπος διαμονής του ασθενούντος, αλλά κατά την κοινή συναλλακτική πείρα η διοίκησή τους είναι εφικτή (και συνήθως διενεργείται) εξ αποστάσεως με τα σύγχρονα μέσα , όπως τηλεδιασκέψεις, ηλεκτρονική αλληλογραφία κλπ ή και με αεροπορικές μετακινήσεις όταν και όπου με επιχειρηματικά κριτήρια τυχόν απαιτηθεί φυσική παρουσία.

Πρώτο ενδιάμεσο συμπέρασμα:

Σε περιπτώσεις στερητικής δικαστικής συμπαράστασης όπου η περιουσία του συμπαραστατούμενου είναι ιδιαίτερα μεγάλη και η διαχείρισή της εμφανίζει πολυπλοκότητα, ενδείκνυται η κατ' άρθρον 1682 ΑΚ ανάλογη εφαρμογή και στη συμπαράσταση του άρθρου 1954 ΑΚ που επιτρέπει τη διάσπαση της διοίκησης της περιουσίας από την επιμέλεια του προσώπου του ανηλίκου (ή συμπαραστατούμενου) και το διορισμό δύο συνεπιτρόπων (ή συν-συμπαραστατών) με καθορισμό διακριτών καθηκόντων στον καθένα, δυναμένου του αναλαμβάνοντος την εκπροσώπηση και

¹³ Παπαχρίστου, Οικογενειακό δίκαιο σελ. 411 -412. Τροκάνας σε Απ.Γεωργιάδη, ΣΕΑΚ τομ. II σελ. 981 άρθρα 1592 – 1594 αρ. 37 -38. Γεωργιάδης/Σταθόπουλος, *ibid*. Πρβλ. επίσης Παντελίδου, Η επιτροπεία 2^η έκδοση 2007 σελ. 56 και Δασκαρόλη, Παραδόσεις οικογενειακού δικαίου τ. II 2001 σελ. 605.

διοίκηση περιουσίας να διαμένει και σε τόπο άλλον από αυτόν της κατοικίας του συμπαραστατούμενου, ιδίως όταν η περιουσία του περιλαμβάνει επιχειρήσεις με διεθνή εγκατάσταση ή και δραστηριότητα.

Γ. Συσχετισμός της επιμέλειας του προσώπου του ανηλίκου με εκείνη του υπό στερητική δικαστική συμπαράσταση βαρέως ασθενούντος

α. Ενώ η νομική θέση ανηλίκου και συμπαραστατούμενου ομοιάζει ουσιωδώς αναφορικά προς προς το ζήτημα της ανάγκης εκπροσωπήσεώς τους στις συναλλαγές (αμφότεροι είναι ανίκανοι δικαιοπρακτικά), πράγμα που συνακόλουθα ταυτίζει τη θέση του δικαστικού συμπαραστάτη με αυτήν του επιτρόπου αναφορικά με τη διοίκηση (διαχείριση) της περιουσίας του συμπαραστατούμενου ή αντίστοιχα του ανηλίκου, δεν είναι καθόλου αυτονόητο ότι συμβαίνει το ίδιο αναφορικά με τη θέση αυτών (ανηλίκου – συμπαραστατούμενου και συμπαραστάτη – επιτρόπου, αντιστοίχως) αναφορικά προς την επιμέλεια του προσώπου.

Οντως, στο πρόσωπο του ανηλίκου το περιεχόμενο της επιμέλειας¹⁴, πέραν του νομικού σκέλους (εκείνες οι εξουσίες αντιπροσώπευσης και διοίκησης της περιουσίας που είναι απαραίτητες για την άσκηση της επιμέλειας)¹⁵ περιλαμβάνει κατά το πραγματικό της σκέλος (φροντίδα του προσώπου) ευρύ φάσμα ενεργειών όπως ανατροφή, ψυχαγωγία, μόρφωση - εκπαίδευση, επίβλεψη – εποπτεία, σωφρονιστικά μέτρα, θρησκευτική αγωγή, εξωσχολικές δραστηριότητες και μέριμνα για την υγεία, οι δε πλείστες εξ αυτών, αν όχι όλες, γίνονται αυτοπροσώπως από τον ασκούντα την επιμέλεια, ώστε απαιτούν αναγκαίως την παρουσία του χωροταξικά στον τόπο κατοικίας του ανηλίκου. Εξαιρέση αυτού συνιστά η περίπτωση *περαιτέρω διάσπασης και της επιμέλειας* του ανηλίκου με ανάθεση από τον επίτροπο της *πραγματικής φροντίδας σε άλλο* πρόσωπο¹⁶ (συνήθως σε ανάδοχη οικογένεια), που

¹⁴ Βλ για το περιεχόμενο της επιμέλειας ενδεικτικά *Λαδογιάννη* σε Απ. Γεωργιάδη, ΣΕΑΚ τ. II άρθρο 1518 σελ. 879 επ.

¹⁵ Ότι στην επιμέλεια περιλαμβάνονται και οι εξουσίες αυτές γίνεται ομόφωνα δεκτό (*Σπυριδάκης*, Οικογενειακό δίκαιο σελ. 630. *Λαδογιάννης* σε Απ. Γεωργιάδη, ΣΕΑΚ τ. II άρθρο 1518 σελ. 880 αρ. 1. *Μιχαηλίδης – Νουάρος*, Οικογενειακό δίκαιο σελ. 259. *Μπαλής*, Οικογενειακό δίκαιο σελ. 306.

¹⁶ Στη δυνατότητα τέτοιας διάσπασης αναφέρεται ο *Πουλιάδης* σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΕρμΑΚ τ. VIII 2^η έκδ. 2003 άρθρο 1518 σελ. 258 αρ. 7: «*Η επιμέλεια του προσώπου περιλαμβάνει ... και την αντίστοιχη εξουσία εκπροσωπήσεως. Δεν αποκλείεται όμως η εξουσία*

επιφορτίζεται την απαιτούμενη φυσική παρουσία, ενώ ο επίτροπος διατηρεί από την επιμέλεια τις αναφερόμενες σ' αυτήν νομικές εξουσίες που προεκτέθηκαν (εκπροσώπησης και διοίκησης της περιουσίας).

Στην περίπτωση όμως του βαριά ασθενούς συμπαραστατούμενου από όλα τα ανωτέρω που αρμόζουν σε ανήλικο (ψυχοσωματική πνευματική, ηθική, ανάπτυξη και διαμόρφωση μιας προσωπικότητας συνολικά)¹⁷ η βασική, αν όχι αποκλειστική, φροντίδα στην οποία επικεντρώνεται η επιμέλεια του προσώπου του, συνίσταται στη μέριμνα για την ιατρική του περίθαλψη και -στο βαθμό που το επιτρέπει η κατάσταση της υγείας του- στην ψυχαγωγία, για τα οποία βεβαίως η αυτοπρόσωπη σωματική - φυσική παρουσία του ασκούντος την επιμέλεια δεν είναι απαραίτητη, εκτός αν αυτός ασκεί σχετικό επάγγελμα (γιατρός, νοσηλευτής, φαρμακοποιός) καθώς δύναται -και δεν είναι σπάνιο- αυτή (η πραγματική φροντίδα) να παρέχεται από νοσηλεύτη ή άλλο πρόσωπο με εμπειρία και γνώσεις ιατρικές που προσλαμβάνει ο συμπαραστάτης.

β. Εξάλλου, επί επιτροπείας ανηλίκου η (πέραν του αποχωρισμού της διοίκησης της περιουσίας από την επιμέλεια του προσώπου), διάσπαση της επιμέλειας είναι δυνατή και με ανάθεση σε συνεπίτροπο ενός τομέα δράσης¹⁸ από το ανωτέρω περιεχόμενο αυτής, λόγω χάρη η ανάθεση της ιατρικής φροντίδας ενός ανηλίκου με ιδιαίτερο πρόβλημα υγείας. Θεωρουμένης μάλιστα της ελλείψεως ιατρικών γνώσεων ενός μέσου επιτρόπου ως «κωλύματος» αυτού (και δη μόνιμου)¹⁹ κατά την έννοια του άρθρου 1628 ΑΚ, θα μπορούσε να διοριστεί σε τέτοια περίπτωση ειδικός επίτροπος²⁰ αντί συνεπιτρόπου με διακριτά καθήκοντα από εκείνα του επιτρόπου²¹, σε κάθε δε περίπτωση παραμένει η δυνατότητα ανάληψης της

νόμιμης εκπροσώπησης να αποχωριστεί από την αντίστοιχη πραγματική, υλική, φροντίδα και να ανατεθεί σε άλλο πρόσωπο».

¹⁷ Πουλιάδης, *ibid* αρ. 5.

¹⁸ Παραδείγματα μεμονωμένων καθηκόντων συνεπιτρόπου (άρα, κατά το άρθρο 1682 ΑΚ, και συν-συμπαραστάτη) βλ. σε Κουνούγερη – Μανωλεδάκη, Οικογενειακό δίκαιο 2^η έκδ. τ. II σελ. 377).

¹⁹ Για τη μονιμότητα κωλύματος που δικαιολογεί το διορισμό ειδικού επιτρόπου βλ. Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΕρμΑΚ 2^η έκδ. 2003 τ. VIII άρθρο 1629 αρ. 52, ειδικότερα δε για την απουσία του επιτρόπου υποστηρίζεται (Παντελίδου, Η επιτροπεία ανηλίκου 1999 σελ. 64) ότι μπορεί να οδηγήσει σε διορισμό προσωρινού μεν συμπαραστάτη όταν αυτή έχει σχετικώς μικρή διάρκεια, ενώ όταν διαρκεί περισσότερο οδηγεί σε διορισμό ειδικού συμπαραστάτη.

²⁰ Έτσι και η Παντελίδου, Η επιτροπεία ανηλίκων 1999 σελ. 63 – 64, για την ανάθεση τμήματος της επιμέλειας από το δικαστήριο ή και ενός μόνο συγκεκριμένου αντικειμένου αυτής, ειδικότερα δε για την απουσία

²¹ Η μία ή άλλη ιδιότητα (συνεπίτροπος ή ειδικός επίτροπος) δεν έχει πάντως ιδιαίτερη πρακτική σημασία, αφού αμφότερες διέπονται από τις ίδιες νομοθετικές διατάξεις (βλ. ΑΚ 1629) και υπέχουν την ίδια ευθύνη (Γεωργιάδης / Σταθόπουλος, *ibid* άρθρο 1632 αρ. 42).

πραγματικής φροντίδας (και ιατρικής) από ανάδοχο ή αναδόχους κατά τα προεκτεθέντα, με διάσπαση της επιμέλειας σε πραγματική φροντίδα που αναλαμβάνει η ανάδοχη οικογένεια με τη φυσική της παρουσία και σε νομικό σκέλος που παραμένει στον επίτροπο (ειδικό ή συνεπίτροπο, αδιάφορο), δηλαδή εκπροσώπηση και διοίκηση περιουσίας στην έκταση που απαιτείται για την άσκηση της επιμέλειας.

γ. Στην περίπτωση λοιπόν της δικαστικής *συμπαράστασης*, όπου η μέριμνα για ιατρική φροντίδα του συμπαραστατούμενου συνιστά όπως αναφέρθηκε το βασικό, αν όχι αποκλειστικό, περιεχόμενο της επιμέλειας του προσώπου του, ο αποχωρισμός της από τη διοίκηση της περιουσίας αυτού και η ανάθεσή της σε άλλον²² συμπαραστάτη μπορεί να γίνει κατά τρόπο ανάλογο, με *διάσπαση περαιτέρω και της επιμέλειας* αφενός σε πραγματική φροντίδα με φυσική παρουσία αυτού (του δεύτερου) και αφετέρου *με διατήρηση των αναφερόμενων στην επιμέλεια νομικών εξουσιών (εκπροσώπησης και διοίκησης της περιουσίας) στον πρώτο συμπαραστάτη²³*, του οποίου η φυσική παρουσία δεν θα είναι ως εκ τούτου απαραίτητη, χωρίς βεβαίως και να αποκλείεται.

Σε περίπτωση τέτοιας διάσπασης της επιμέλειας, στη μεν πραγματική φροντίδα του συμπαραστατούμενου θα ανήκει ιδίως η διαρκής ιατροφαρμακευτική μέριμνα και η εξασφάλιση ψυχαγωγίας του, στη δε νομική εξουσία εκπροσώπησης και διοίκησης της περιουσίας του θα ανήκουν μεταξύ άλλων ο καθορισμός του τόπου διαμονής²⁴ του συμπαραστατούμενου, η επιλογή του νοσοκομείου – γιατρού για την περίθαλψή του και η οικονομική τακτοποίηση των σχετικών δαπανών.

Δεύτερο ενδιάμεσο συμπέρασμα:

Επιτρέπεται ο αποχωρισμός από το Δικαστήριο της διοίκησης της περιουσίας του συμπαραστατούμενου από την επιμέλεια του προσώπου του και, περαιτέρω, η διάσπαση και αυτής αφενός στην πραγματική φροντίδα του (όπου ανήκει ιδίως η διαρκής

²² Και είναι αδιάφορος, ως στερούμενος πρακτικής σημασίας, ο χαρακτηρισμός αυτού ως ειδικού συμπαραστάτη, κατ' αντιστοιχία προς τον ειδικό επίτροπο, ή ως συν-συμπαραστάτη κατ' αντιστοιχία προς τον συνεπίτροπο (πρβλ. και την προηγούμενη σημείωση).

²³ Στον οποίο μπορεί να ανατεθεί επίσης η εν γένει εκπροσώπηση και διοίκηση της περιουσίας του συμπαραστατούμενου, δηλαδή και η πέραν της αναφερόμενης στην επιμέλεια του προσώπου του.

²⁴ Πρβλ. στην επιτροπεία (άρα και στη συμπαράσταση, ΑΚ 1682) σχετικώς με την επιλογή του τόπου διαμονής *Δασκαρόλη*, Παραδόσεις οικογενειακού δικαίου τ. ΙΙ 2001 σελ. 609.

ιατρικοφαρμακευτική μέριμνα και η εξασφάλιση ψυχαγωγίας του) και αφετέρου στην αναφερόμενη στην επιμέλεια νομική εξουσία εκπροσώπησης και διοίκησης της περιουσίας του (όπου ανήκει μεταξύ άλλων ο καθορισμός του τόπου κατοικίας του συμπαραστατούμενου, η επιλογή του νοσοκομείου – γιατρού για την περίθαλψή του και η τακτοποίηση των σχετικών δαπανών) με ανάθεση της πραγματικής μεν φροντίδας σε έναν συμπαραστάτη του οποίου η φυσική παρουσία θα είναι εκ των πραγμάτων απαραίτητη, ενώ η αναφερόμενη στην επιμέλεια εξουσία εκπροσώπησης και διοίκησης της περιουσίας δύναται να ανατεθεί σε άλλον συμπαραστάτη, του οποίου η φυσική παρουσία δεν θα είναι αναγκαία.

5. Πόρισμα

Οι επισημάνσεις που προηγήθηκαν επιτρέπουν την αβίαστη συναγωγή ασφαλούς πορίσματος ως ακολούθως:

Επιτρέπεται και στη στερητική δικαστική συμπαράσταση ο διορισμός περισσοτέρων του ενός συμπαραστατών (γενικών ή ειδικών), όπως προβλέπεται στην επιτροπεία ανηλίκων (ΑΚ 1594 σε συνδ. με 1682) με καθορισμό μάλιστα διακριτών για τον καθένα καθηκόντων (πρβλ. 1604 ΑΚ) και με διπλή διάσπαση αφενός της εξουσίας εκπροσώπησης – διοίκησης της περιουσίας του συμπαραστατούμενου με αποχώρισή της από την επιμέλεια του προσώπου του και, αφετέρου, με διαχωρισμό και της επιμέλειας σε πραγματική, υλική, φροντίδα και σε νομική (εκπροσώπησης – διοίκηση περιουσίας που αναφέρεται στην άσκηση της επιμέλειας).

Η ανάθεση της πραγματικής -ιδίως ιατρικής- φροντίδας σε συμπαραστάτη με σχετικές γνώσεις και εμπειρία (όπως είναι ένας νοσηλευτής ή γιατρός) παρεχόμενης δια της φυσικής του παρουσίας μπορεί να συνδυαστεί με ανάθεση του νομικού σκέλους της επιμέλειας σε άλλον συμπαραστάτη, του οποίου δεν απαιτείται ως εκ τούτου η φυσική παρουσία και άρα δύναται αυτός να διαμένει σε τόπο άλλον από την κατοικία του συμπαραστατούμενου. Και η εν γένει άλλωστε εκπροσώπηση - διοίκηση της περιουσίας του συμπαραστατούμενου, ιδίως στην περίπτωση (όπως εν προκειμένω) που περιλαμβάνει επιχειρήσεις με εγκατάσταση ή και δραστηριότητα διεθνή, δύναται βεβαίως να ανατεθεί σε πρόσωπο που δεν είναι μόνιμος κάτοικος του

τόπου διαμονής του συμπαραστατούμενου, ιδίως δε αν αυτό το πρόσωπο ευρίσκεται τακτικά στον τόπο αυτό για ορισμένες ημέρες κάθε μήνα.

Εκ των συν-συμπαραστατών, στα καθήκοντα του έχοντος την αναφερόμενη στην επιμέλεια νομική εκπροσώπηση και διοίκηση της περιουσίας του συμπαραστατούμενου ανήκουν μεταξύ άλλων ο καθορισμός του τόπου κατοικίας του συμπαραστατούμενου, επιλογή του νοσοκομείου – γιατρού για την περίθαλψή του και η τακτοποίηση των σχετικών δαπανών, ενώ τα καθήκοντα (και η συναφής με αυτά ευθύνη) του άλλου συμπαραστάτη επικεντρώνονται σε ό,τι έχει να κάνει με την πραγματική μόνο ιατρική φροντίδα του συμπαραστατούμενου και περιλαμβάνουν, ενδεικτικά, την στενή παρακολούθηση της πορείας της υγείας του, την επιμέλεια της φαρμακευτικής αγωγής του, την επικοινωνία με τους θεράποντες ιατρούς του, την εποπτεία και παροχή οδηγιών στις νοσοκόμες ή/και στους φυσικοθεραπευτές που τον φροντίζουν, την μεταφορά του σε νοσοκομείο ή κλινική που θα επιλέξει ο πρώτος συμπαραστάτης, όποτε κριθεί αναγκαίο κ.λπ. Στο δεύτερο συμπαραστάτη δηλαδή δύναται να μην ανατεθεί η εξουσία εκπροσώπησης ή διοίκησης περιουσίας ούτε στην έκταση που αφορούν στην επιμέλεια του προσώπου του συμπαραστατούμενου, αλλά μπορεί να διατηρεί την εξουσία αυτή ο πρώτος συμπαραστάτης που θα έχει και την εξουσία της εν γένει εκπροσώπησης του συμπαραστατούμενου, δίχως να είναι αναγκαία η διαρκής φυσική του παρουσία.